

जाहिरातीचे दर.

सालील पत्त्यावर चौकशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४.(टपाल हंशिल माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख ५ ऑगस्ट, १९३६.

अंक ३२

दि गुड-बुइल

ऑशुअरन्स कंपनी लि.

पोस्ट : मिरज मिशन हॉस्पिटल

विमेदारास

भरपूर सवलती

माफक हप्ते

ठिकठिकार्णी एजंटस नेमणें आहेत.

पत्रव्यवहार करावा.

हेड ऑफिस : कुपवाड, जि. सातारा;

मॅनेजिंग डायरेक्टर

पहिल्यानं सुरक्षितता

रस्त्यावरून जातांना तुम्ही सुरक्षिततेचा मार्ग पहिल्यानं पहातां. हीच गोष्ट पैसे बँकेत किंवा विम्यांत गुंतविण्यासंबंधी आहे. पहिल्यानं तुम्ही पैशाची सुरक्षितता पहातां; नंतर व्याज किंवा बोनस.

हिशेब तपासणी आणि प्रतिनिधित्व सरकारी
सात्याकडे असल्यानं

दि कॉम्बे को-ऑपरेटिव्ह

इन्शुरन्स सोसायटी लि.

मध्ये आपले पैसे गुंतविल्यास कसलाच धोका नाही.
सविस्तर माहितीकरितां लिहा—

कुळकर्णी आणि कंपनी } चुनीलाल डी. बरफीवाला
चीफ ऑर्गनायझर } मॅनेजिंग डायरेक्टर.

९ बेंक हाऊस लेन, फोर्ट, मुंबई.

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेदारांस वाढता नफा वांटून
जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असं अपूर्व यश संपादन केलेली
पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:-

कॉमनवेल्थ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष-श्री. न. चिं. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला { हयातीनंतर विम्यास

३७॥ रु. } दर हजारी त्रैवार्षिक नफा { ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

न. वि. वडनेरकर

जव्हेरी आणि सराफ,

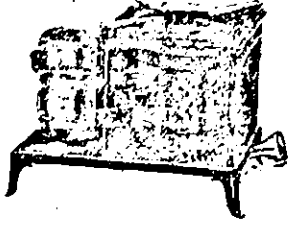
रविवार पेठ, सराफ

बक्षार, पुणे २.

आमच्याकडे सोने, चांदी व
मोत्यांचा माल सात्रांचा मिळेल.
तसेंच जुन्या जिनसा योग्य भावानें
सरेदी केल्या जातील.

शुभकार्यांत भेट देण्याकरितां
सोन्याचादीच्या नेमुनेदार व सुबक
वस्तु मिळतील.

कॉलेज विद्यार्थ्यांच्या विशिष्ट
गरजा लक्षांत घेऊन हें
मॉडेल बनविलें आहे.

किंमत माफक.

पंप नाही ! पिन् नाही !! आवाज नाही !!!

ज्युनियर प्रभाकर
सेफटी स्टोव्ह

माहितीपत्रक मागवा

मेकर्स:-ओगले ग्लास वर्क्स. लि.

ओगलेवाडी, (सं. औंध), जिल्हा सातारा.

पुणे स्टॉकिस्ट्स:-

१ केळकर ब्रदर्स,

बुधवार चौक.

२ म. इ. को. ऑ. एजन्सी,

लक्ष्मीरोड.

विविध माहिती

बँकांस सुट्टी

ता. १० ऑगस्ट रोजी गोकुळअष्टमीनिमित्त बँका बंद
रहातील.

सरकारी रेल्वेवरील खर्चास मंजूरी

१९३७-३८ सालामध्ये २ कोटी ७ लक्ष रुपये सरकारी
रेल्वेवरील आगगाडीचे ढवे व वाघिणी ह्यांचे खरेदीप्रित्यर्थ
खर्च करण्यांत यावयाचे आहेत व त्यास रेल्वे स्टँडिंग फिर्नेन्स
कमिटीने मंजूरी दिली आहे.

नव्या राजवटीमधील आर्थिक प्रश्नांची चर्चा

नवीन राज्यघटना अंमलांत आल्यानंतर प्रत्येक प्रांतास
आपली स्वतःची पैशाची भरपूर तजवीज करावी लागेल. रिझर्व्ह
बँकेत स्वतःचे खाते उघडून, जरूर प्रसंगी बँकेकडून त्यांस तात्पु-
रती कर्जे घ्यावी लागतील. कर्जे उभारणे, दुष्काळ-निवारणाची
तरतूद करणे, इत्यादि कामे प्रत्येक प्रांतास स्वतःपुरती स्वतंत्र
करावी लागतील. ह्या सर्व कामांत एकवाक्यता यावी ह्यासाठी
प्रांतिक सरकारांच्या प्रतिनिधि-तज्ज्ञांची एक परिषद सिमला येथे
ता. ५ व ६ ऑगस्ट रोजी भरणार आहे.

नव्या हिंद-ब्रिटिश कराराची पूर्व तयारी

ओटावा करार संपुष्टांत आल्यानंतर त्याचे जागी नवा हिंद-
ब्रिटिश व्यापारी करार करण्याचे हेतूने बोलणी चालू झाली आहेत.
वाटाघाटांची दिशा निश्चित करण्याकरिता हिंदुस्थान सरकारने
प्रांतिक सरकार व व्यापारी मंडळे ह्यांचेकडून त्यांची मते माग-
विली आहेत.

सुशिक्षित बेकारांस शिंपीकाम शिकविण्याची शाळा

सुशिक्षितांमधील बेकारी-निवारणासाठी पंजाब सरकारने अमृ-
तसर येथे शिवणकाम शिकविण्याची एक शाळा स्थापन केली
आहे. लंडनमध्ये शिक्षण घेतलेला व हिंदुस्थानांतील युरोपियन
दुकानांत अनुभव घेतलेला असा एक इंग्लिश तज्ज्ञ त्यासाठी
नेमण्यांत यावयाचा आहे.

अनावरांसाठी सकस अन्न

जनावरांस सकस अन्नाचा पुरवठा व्हावा ह्याप्रित्यर्थ वेगवेग-
ळ्या स्वायांसंबंधी प्रयोग करण्यासाठी बरेलीजवळ इशतनगर
येथे एक सरकारी इन्स्टिट्यूट स्थापन होणार आहे. त्यासाठी
इमारती वगैरेप्रित्यर्थ ५ लक्ष रुपये मंजूर झाले असून वार्षिक
खर्चाकरिता दरसाल १ लक्ष रुपये सदरहू संस्थेस मिळावयाचे
आहेत.

सेंट्रल बँकेची मद्रास येथील शाखा

सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया, लि. च्या मद्रास शाखेचे उद्घाटन
ता. २९ जुलै १९३६ रोजी झाले.

हिंदुस्थानांतील ट्रेड यूनियन्स (मजूर संघ)

१९३३-३४ साली हिंदुस्थानांत नोंदलेल्या यूनियन्सची संख्या
२१३, म्हणजे त्यापूर्वीच्या सालांतील संख्येपेक्षा २२ ने ज्यास्त भरली.
त्यांच्या सभासदांच्या संख्येतही सुमारे ७३ हजारांनी वाढ होऊन
ती २ लक्ष ८५ हजार झाली. पटावरील सभासदांच्या संख्येच्या
मानाने वर्गणीच्या वसुलीचे प्रमाण फार अल्प असल्याचे आढळले.
बंगालमधील एका यूनियनचे पटावर १५ हजारांवर सभासद असतांना
व वर्गणीचा दर आठ आण्यांपासून चार रुपयांपर्यंत असतांना फक्त
१,५७६ रुपये इतकीच वर्गणी जमा होऊ शकली. १९३३-३४
मध्ये २४ यूनियन्स बंद पडल्या अगर रद्द करण्यांत आल्या.

सिंधमध्ये कापडाची नवी गिरणी निघणार ?

राजा गोविंदलाल शिवलाल मोतीलाल ह्यांची सिंधमध्ये एक
कापडाची गिरणी काढण्यासंबंधी सटपट चालू आहे, असे
समजते.

राष्ट्रसंघाच्या खर्चाचे अंदाजपत्रक

राष्ट्रसंघाच्या खर्चासाठी १९३७ साली सुमारे २३ कोटी रुपये
लागतील. राष्ट्रसंघातील एकूण ५८ सभासद-राष्ट्रपैकी २३
राष्ट्रांनी आपली वर्गणी वक्तशीरपणे दिलेली नाही. निकाराग्वा ह्या
राष्ट्राने गेल्या १६ वर्षांत फक्त एकदाच आपली वर्गणी दिलेली
आहे.

मुलांमुलींकरिता स्वतंत्र बोलपट

मुलांमुलींस पहाण्यास योग्य असे बोलपट दाखवण्याची खास
व्यवस्था युरोपांतील अठरा देशांत चालू असून त्यांपैकी कित्येकां-
मध्ये, सोळा-सतरा वर्षांखालील मुलांस इतर बोलपट दाखवणाऱ्या
सिनेमागृहांत जाण्याची मनाई केलेली आहे.

मोटारीबाबतच्या गुन्हांसाठी स्वतंत्र कोर्ट

मोटारीबाबतच्या गुन्हांचो चौकशी करण्याकरिता ग्रेट ब्रिटन-
मध्ये एक जादा कोर्ट नेमण्यांत यावयाचे आहे, अशा अर्थाची
माहिती सरकारतर्फे तेथील लॉर्ड्यांच्या सभेत देण्यांत आली.

नऊशें रुपयास एक हत्ती

त्रावणकोर संस्थानाच्या जंगल खात्याने गेल्या महिन्यांत १५
हत्ती लिखावास काढले होते, त्यांपैकी ११ हत्ती प्रत्येकी सरास-
रीने ९०० रुपयांस विकले गेले. हत्ती व हस्तिदंत ह्या दोहोंसहि
आतां विशेष मागणी येत नाही.

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ... ३८२	७ जर्मनीचे व्यापारविषयक धोरण ... ३८७
२ विमेदारांच्या आरोग्याची जोपासना ... ३८३	८ सासा व्यवहार ! ... ३८७
३ सहकारी अर्बन बँकांची परिषद ... ३८४	९ हटलीने युद्धासाठी कर्ज कसे उभारले ! ... ३८७
४ अल्युमिनिअम: उत्पादन व सप ... ३८४	१० मुंबई इलाख्यातील कारखाने ... ३८८
५ स्फुट विचार ... ३८५	११ विमानमार्गाची लोक-प्रियता ... ३८८
हे चित्र पहा आणि तें चित्र पहा—मॅनेजिंग एजन्सीचा पुरस्कार व नवे बिल—अर्बन बँकांच्या संघाची आवश्यकता—पाऊस पाण्याची हालहवाल—नॅशनल लायबरी, वांद्रे	१२ मध्यभागातील सहकारी अर्बन बँकांची परिषद ३८९
६ धुळे अर्बन को. बँक लि. ३८६	१३ सातारची सहकारी भाग परिषद ... ३८९
	१४ कळवण तालुका सहकारी वृत्त ... ३९०
	१५ निवडक बाजारभाव ३९१

अर्थ

बुधवार, ता. ५ ऑगस्ट, १९३६

विमेदारांच्या आरोग्याची जोपासना

मेट्रोपॉलिटन कंपनीचे कार्य

सार्वजनिक आरोग्याकडे लक्ष पुरविण्याचे काम वास्तविक स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे आहे. तथापि, त्यांचे हातून हे काम व्हावे तितके समाधानकारक होत नाही, असा सार्वत्रिक अनुभव आहे. आपल्याकडे येणाऱ्या रोग्यांस आरोग्याविषयी वारंवार सूचना देऊन डॉक्टर लोक ह्या कामी उपयुक्त कार्य करू शकतील, परंतु त्यांस पुरेसा वेळ मिळणे शक्य नसते व रोग बरा करता आला तरी त्यांस आरोग्याविषयी सल्ला देता येईलच असे सांगता येत नाही. मनुष्याने आपल्या स्वतःचे शरीराची काळजी घेऊन ते निरोगी कसे राखावे, ह्यासंबंधीचा सल्ला देण्यास विमा-कंपन्यांचा कसा उपयोग करता येतो, ह्यासंबंधी विवेचन येथे करावयाचे आहे.

आरोग्याचा फैलाव होण्यांत विमा कंपन्यांचाहि स्वतःचा फायदा असतो; म्हणजे विमेदार व कंपनी ह्यांचे हितसंबंधांमध्ये विरोध नसल्याने आरोग्याचा प्रचार विमा कंपन्यांनी हाती घेणे दोघांच्याहि हिताचे असते. विमेदारांची आयुमर्यादा शक्य तेवढी वाढावी, अशीच विमा कंपन्यांची इच्छा असते. तेव्हा कंपन्यांनी त्या संबंधांत यत्न करणे हे स्वाभाविक आहे. न्यूयॉर्क येथील मेट्रोपॉलिटन विमा कंपनी ही आयुष्याच्या विम्याचे काम करणारी जगातील सर्वांत मोठी कंपनी आहे. तिच्या चालकांनी पंचवीस वर्षांपूर्वीच आपल्या विमेदारांच्या आरोग्याकडे लक्ष पुरविण्यास सुरवात केली व त्याचा सुपरिणाम आता सिद्ध झाला आहे. आपण हे काम केवळ विमेदारांच्याच हिताने प्रेरित होऊन करीत आहो, असे सदरहू कंपनी मुळांचे म्हणत नाही. तथापि विमेदारांची आयुमर्यादा वाढली म्हणजे ज्यास्त वर्षे कंपनीस हसे मिळत रहातात व मृत्युमुळे येणारे क्रेम्स पुढे पुढे ढकलले जातात.

सदरहू कंपनीने आपल्या विमेदारांसाठी मोफत वैद्यकीय तपासणीची सोय केली व अशी तपासणी नियमाने कांहीं काळपर्यंत चालू ठेवली. सात वर्षांच्या प्रयोगानंतर आलेल्या अनुभवाचा आढावा घेतला, तेव्हा असे आढळून आले की, सुरवाताच्या दोन वर्षांतील एकूण ६,००० तपासलेल्या विमेदारांपैकी २१७ लोक मरण पावले. वैद्यकीय तपासणी न केलेल्या इतर ६,००० विमेदारांत ३०३ मृत्यु झालेले आढळले. म्हणजे, पांच वर्षांत मिळून मृत्यूचे प्रमाणांत शेकडा २५ टक्क्यांची बचत झाली. ह्या फायद्याची पैशांत किंमत केली, ती सोळा लक्ष रुपयांहून ज्यास्त भरली. त्यांतून पांच लक्ष रुपये सर्व म्हणून वजा केले तरी कंपनीने वैद्यकीय तपासणीवर केलेल्या सर्चाच्या रकमेवर शेकडा २०० टक्के व्याज सुटले, असे म्हणता येईल.

कंपनीच्या आरोग्यविषयक प्रचाराच्या उपक्रमास १९०९ साली सुरवात झाली. ह्या प्रयत्नाचा विमेदारांवर झालेला परिणाम खालील आकड्यांत प्रतिबिंबित झाला आहे:—

जन्माचे वेळी आयुमर्यादेची अपेक्षा

	१९११-१२	१९३३	सुधारणा
	वर्षे	वर्षे	वर्षे
अमेरिका (एकूण लोकसंख्या)	५३	६१½	८½
मेट्रोपॉलिटन कंपनीस आलेला अनुभव	४६½	५९	१२½

ह्यावरून सर्वसाधारण लोकसंख्येची आयुमर्यादेची अपेक्षा १६ टक्क्यांनी वाढली असता मेट्रोपॉलिटनच्या विमेदारांचे बाबतीत तीमध्ये २५ टक्के सुधारणा झाली असे दिसून येईल. ह्या विमेदारांसंबंधाची आयुष्याबाबतची अपेक्षा सर्वसाधारण लोकसंख्येबाबतच्या अपेक्षेपेक्षा कमी असण्याचे कारण, वरील आकडे इंडस्ट्रिअल विम्याबद्दल म्हणजे मजुरीन काम करणारांविषयी आहेत, हे होय. निर्दिष्ट विमेदारांस ४½ हजार दिवसांचे जणू काय ज्यास्त आयुष्य उपलब्ध झाले आहे व त्याचा फायदा तरुण कामगारांस विशेषकरून मिळेल, हे उघड आहे. अर्थात, गेल्या कांहीं वर्षांताळ आयुमर्यादेची वाढ केवळ मेट्रोपॉलिटनच्या प्रयत्नांमुळेच झालेली नाही; किंवा फक्त अमेरिकेमध्येच ती आढळून येते असे नाही. ग्रेटब्रिटनमध्येहि तीच प्रवृत्ति दृष्टोत्पत्तीस येते.

मेट्रोपॉलिटन कंपनी आपल्या विमेदारांच्या शुश्रूषेची व्यवस्था करते व त्यासाठी तिने ७०८ नसेस कामावर ठेवल्या आहेत. आरोग्यविषयक माहितीपत्रकांच्या द्वारा प्रचार करण्यांत येतो व सिनेमागृहे, शाळा, इत्यादि ठिकाणी फिल्मसहि दाखविल्या जातात. १९३५ साली अशा तऱ्हेच्या फिल्मस ६५ हजार ठिकाणी दाखविल्या गेल्या व त्याचा सुमारे २ कोटि लोकांनी फायदा घेतला. तसेच, वर्तमानपत्रे व मासिके ह्यांमध्येहि जाहिराती प्रसिद्ध केल्या जातात. ह्या सर्व प्रयत्नांस यश येत आहे, ह्याबद्दल त्यासंबंधांतील आकडे ग्वाही देत आहेत. एवढ्या मोठ्या प्रमाणावर कंपनीचा कारभार चालू आहे, म्हणूनच ती असे कार्य करू शकते व त्याचा फायदा कंपनीच्या विमेदारांबरोबर इतरांसहि मिळतो. इतर विमा कंपन्यांनी ह्या दिशेने प्रयत्न केल्यास त्यांची उपयुक्तता वाढेल ह्यांत संशय नाही. अमेरिकेखेरीज इतर देशांत अशा प्रकारचे प्रयत्न विशेष जोमाने करण्यांत आलेले आढळत नाहीत. हिंडुस्थानांतील कंपन्यांस विमेदारांची व जनतेची सेवा व त्याबरोबरच आपली प्रगति व भरभराट असे दुहेरी ध्येय डोळ्यासमोर ठेवण्यासंबंधांत, मेट्रोपॉलिटनच्या उदाहरणावरून बोध घेता येण्यासारखा आहे.

सहकारी अर्बन बँकांची परिषद

सहकारी चळवळीतली परिस्थिति आज अशा प्रकारची आहे की, तिच्या पुढाऱ्यांनीं सिंहावलोकन करून पुढील मार्ग निश्चित करणे अगत्याचें झालें आहे. आपण कोटून आलों आणि कोणी-कडे चाललों ह्याचा वेळोवेळ विचार करून नवीन उत्पन्न होणाऱ्या अडचणी व प्रश्न निकालांत काढणे प्रत्येक चळवळीच्या नेत्यांचें आवश्यक कर्तव्य असतें. पिछेहाट किंवा दिशाभूल होऊं यावयाची नसेल तर आपलें ध्येय व कार्यपद्धति निर्वेध राखण्याची जबाबदारी ओळखून ह्या पुढाऱ्यांस वागवें लागतें. सध्याची आर्थिक मंदी हें नवीन विघ्न सहकारी चळवळीच्या मार्गांत येऊन पडलें आहे आणि त्याच्याशीं झगडण्यांत शक्तीचा व कालाचा पुष्कळ व्यय होत आहे. त्याच्या योगानें सुधारणा व विस्तार ह्यांची गति खुंटली आहे. अशा स्थितीत, संकट निवारणाचे उपाय योजले जात असतां सहकाराचीं मूलभूत तत्त्वे आणि पद्धति अबाधित राहिलीं आहेत किंवा नाहीत ह्याचा विचार करण्याचें विस्मरण होण्याची भीति असते, तुरुंतदान, महापुण्य ह्या म्हणीप्रमाणें वागण्याची प्रवृत्ति जनतेंत बळावते आणि सहकारी तत्त्व आणि सहकारी कार्यकर्ते ह्यांचेमधील अंतर वाढत जातें. मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या गेल्या पांच वर्षांच्या इतिहासाचें अवलोकन केल्यास तीमध्ये ह्या प्रकारची अवस्था निर्माण झाली आहे हें प्रत्येक सूत्र माणसाच्या लक्षांत आल्यावांचून रहाणार नाही असें आम्हांस वाटतें.

मध्य विभागांतल्या पुणे, सातारा, सोलापूर व नगर ह्या चार जिल्हांतल्या अर्बन बँकांची परिषद गेल्या गुरुवारी सातार्यास भरली होती. तीमध्ये झालेलीं भाषणे व चर्चा सहकारी चळवळीचें सिंहावलोकन व तिच्या बाबतींत मार्गदर्शन ह्यांचे दृष्टींनीं उद्बोधक झालीं. अर्बन बँकांची परिषद विलग भरवण्याच्या कल्पनेस मूर्त स्वरूप देण्याचा उपक्रम सातार्यास प्रथमच झाला, ह्याचें महत्त्व लक्षांत येणें अगत्याचें आहे. शेतकी सोसायट्या व अर्बन बँका ह्यांची कार्यक्षेत्रे भिन्न भिन्न असलीं तरी त्यांच्या मुळाशी एकच अभेद्य तत्त्व आहे ह्या गोष्टीचा अनेक वेळां विसर पडतो आणि त्यांच्या कार्यकर्त्यांमध्ये विरोध असल्याचा आभास होतो. वास्तविक पहातां, सहकारी चळवळ एकजीवी असून तीमध्ये कार्याच्या सोयीसाठी श्रमविभागाच्या तत्त्वावर स्वतंत्र क्षेत्रे निर्माण केलेली आहेत आणि महत्त्वाच्या प्रश्नांचे बाबतींत त्यांनीं एकमतानें वागणें इष्ट आहे. ध्येय आणि पद्धति ह्यांचे संबंधांत एकवाक्यता असली म्हणजे विशिष्ट विषयांची चर्चा अर्बन बँका व विन-अर्बन संस्था ह्यांनीं अलगपणानें करणें सोयीचें व इष्ट असतें. सातारच्या परिषदेंत अर्बन बँकांनीं आपल्या हिताच्या अनेक प्रश्नांची चर्चा केली आणि प्रॉव्हिन्शियल बँकांच्या शाखा व डिस्ट्रिक्ट बँका ह्यांच्याशीं व्यवहारांचे संबंधांत त्यांचा विरोध उपस्थित होतो, त्यांचा सल झाला. सहविचारानें व तडजोडीनें प्रश्न निकालांत काढण्याची प्रवृत्ति परिषदेंत दिसून आली, ती अभिनंदनीय होती. ह्या दोन वर्गांतल्या संस्थांच्या कार्यक्रमाच्या मर्यादा कित्येक ठिकाणीं मिश्रित होतात आणि एकमेकांमध्ये स्पर्धा उत्पन्न झाल्यासारखें दिसतें. अर्बन बँकांचा प्रसार व प्रगति ह्यांस पूर्ण वाव मिळावा आणि त्यांस वाढतें व्यवहारक्षेत्र उपलब्ध व्हावें ह्याबद्दल एकमत आहे, आणि ह्या दृष्टीनें काय उपाय योजावे ह्याचीहि सातारच्या परिषदेंत चर्चा झाली.

लहान-मोठ्या अर्बन बँका व सोसायट्या ह्यांच्या अडचणी दूर होण्यासाठी त्यांचा संघ स्थापन करण्याबाबत महत्त्वाची चर्चा परिषदेंत झाली. ह्या प्रकारच्या संघटनेची उपयुक्तता बँकांच्या चालकांस पटली तर त्यांनीं संघाच्या यशस्वितेकरतां लागणारा स्वार्थत्याग करण्याची तयारी ठेवली पाहिजे. त्यांनीं आपलें संघटन मजबूत केलें तर संघाकडून अनेक अडचणींचें निवारण करण्यास सहाय होईल. शिस्त, कार्यक्षमता आणि जूट ह्यांच्या अभावामुळे कित्येक अर्बन बँकांच्या व्यवहारांत व्यत्यय येत असल्याचें दिसून येत असून सरकारकडून होणाऱ्या अतिक्रमणाचें निवारणहि त्यांस करतां येत नाही. कर्जे देणे, पैसा दुसऱ्या प्रकारांनीं गुंतवणे, शेतीच्या मालाच्या तारणावर पैसा देणे इत्यादि अवघड प्रश्न बँकांस सोडवावयाचे आहेत आणि ते व्यवस्थितपणें सुटण्यास समजूतदारपणा, कार्यक्षमता आणि निःपक्षपातीपणा त्या गुणांचें विशेष अगत्य आहे. सातारच्या परिषदेचे योगानें सहकारी अर्बन बँकांस महाराष्ट्रांत आपली प्रगति योग्यरीतीनें घडवून आणण्यास उत्तेजन मिळेल अशी आशा आहे.

अल्युमिनिअम: उत्पादन व खप

अल्युमिनिअमचा धंदा हा जगांतील महत्त्वाच्या धंधांत आतां गणला जातो व तो सुरू होऊन पुरी पंचविस वर्षेहि झालीं नसलीं तरी त्याचें महत्त्व मात्र फार आहे. लोखंड ज्या ज्या कारणाकरितां वापरण्यांत येतें, त्या त्या कारणासाठी अल्युमिनिअमचाहि उपयोग करतां येतो. तथापि लोखंडाच्या स्वस्ताईमुळे आज अल्युमिनिअम महाग पडतें. ह्या दोन धातूंचा खप सध्याच्या प्रमाणांत चालू राहिला, तर चांगल्या प्रतीच्या अल्युमिनिअमचा सांठा चांगल्या लोखंडाचे साठ्यापेक्षां ज्यास्त दिवस जाईल, अशी अपेक्षा आहे. ह्याखेरीज, अल्युमिनिअम कमी प्रमाणांत उपलब्ध करून देणाऱ्या संनिज पदार्थांचा पुरवठा अत्यंत मुबलक आहे. अल्युमिनिअमच्या उत्पादनाचे बाबतींत १९३४ सालीं अमेरिकेचा नंबर पहिला लागला, परंतु गेल्या वर्षी जर्मनीनें ती जागा घेतली. नॉर्वे, फ्रान्स, ग्रेटब्रिटन व इटली ह्या देशांचा नंबर साली लागतो. बॉक्साइटचें उत्पादन ज्या ठिकाणीं होईल त्याच ठिकाणीं अल्युमिनिअमचें होईल, असा नियम नाही; अल्युमिनिअम तयार करण्यास विजेची अगर पाण्याची शक्ति लागते व ती जेथें स्वस्त मिळेल, तेथें अल्युमिनिअमचें उत्पादन करणें सोपें जातें.

अल्युमिनिअमचे बाबतींत स्वावलंबी होण्याचें जपाननें ठरविलें आहे. बॉक्साइट जपानमध्ये सांपडत नाही; तथापि तें बाहेरून आणून व त्यांतून अल्युमिनिअम काढून जपाननें हा धंदा सुनियंत्रित केला आहे. एका जपानी कंपनीनें अल्युमिनिअमची निर्गत करण्यासहि सुरवात केली आहे व नमुन्याचे तक्तेहि परदेशीं घाडले आहेत. अल्युमिनिअमचें उत्पादन करणारे देश जपानच्या वरील प्रयत्नांकडे काळजीपूर्वक लक्ष देऊन पहात आहेत.

समुद्रास्तूप्यंत !

ब्राझील देशांत कॉफीचें पीक मोठें येतें, परंतु मंदीमुळे तिला भाव येत नाही. म्हणून कॉफी समुद्रांत फेकून देऊन उरलेल्या मालास बरी किंमत आणावी असा यत्न त्या देशांत चाललेला आहे. जून, १९३५ ते एप्रिल, १९३६ ह्या मुदतीत कॉफीच्या साडेतीन कोटि पिशव्या समुद्रास्तूप्यंत झाल्या असें प्रसिद्ध झाले आहे.

स्फुट विचार

हें चित्र पहा आणि तें चित्र पहा

औद्योगिक संरक्षणाचें तत्त्व हिंदी कायदेमंडळ व सरकार ह्यांनीं चवदा वर्षांमागे मान्य केलें व त्यास अनुसरून आज-पावेतो सुमारे पन्नास स्वदेशी धंध्यांबाबत चौकशी होऊन काहींस जकातीच्या अगर इतर स्वरूपांत संरक्षण देण्यांतहि आलें आहे. तथापि आतां ह्या घोरणासंबंधी सरकारचा विशेषसा उत्साह दिसून येत नाही व चौकशी करणाऱ्या टारिफ बोर्डाचें विसर्जन करण्याचें ठरवून सरकारनें संरक्षणाची जरूर असलेल्या धंध्यांची गैरसोय केलेली आहे. संरक्षणाची मागणी करणारे अर्ज टारिफ बोर्डाकडे चौकशीसाठी सोपविण्याचें काम सरकारनें स्वतःकडे घेतलें होतें; बोर्डांनें स्वयंस्फूर्तीनें उद्योगधंध्यांची पहाणी करण्याचा त्यास अधिकार नव्हता. हिंदी सरकारनें टारिफ बोर्डाची नेमणूक रहित करून आतां जणूं काय कोणत्याच धंध्यास संरक्षणाची जरूरी उरलेली नाही, असा निर्णय दिल्यासारखें झालें आहे. ब्रिटिश सरकारनें स्वीकारलेलें घोरण हिंदी सरकारच्या घोरणाच्या अगदीं उलट स्वरूपाचें आहे. त्या देशांत "इंपोर्ट ड्यूटीज अॅडव्हायसरी कमिटी"कडे संरक्षक जकातीबाबतच्या मागण्यांचा विचार करण्याचें काम सोपविलेले आहे. युद्धासाठी लागणाऱ्या मालावरील जकाती वाढविण्यास परंतु कमी न करण्यास सुचवण्याचा अधिकार सदरहु कमिटीस देण्यांत आलेला आहे. संरक्षक जकातीमध्ये वाढ करण्याच्या दृष्टीनें आपण होऊन चौकशी करणें ही गोष्ट कमिटीच्या अधिकारांतली आहे. संरक्षण मागणाऱ्या कारखानदारांस आपली बाजू सबळ करण्यासाठी जरूर तें सहाय देण्याची जबाबदारीहि तिच्यावर टाकलेली आहे. म्हणजे, जी कमिटी अर्जांचा निकाल करणार, तीच अर्ज तयार करणार, अशी परिस्थिति आहे. ह्यावरून संरक्षक जकाती वाढविण्याकडे व देशी धंध्यांस उत्तेजन देण्याकडे ब्रिटिश सरकारचा कल कसा आहे, ह्याची स्पष्ट कल्पना येते. हिंदी टारिफ बोर्डाचे मर्यादित अधिकार व त्या बोर्डाचें विसर्जन ह्यांची ग्रेट ब्रिटनमधील अॅडव्हायसरी कमिटीच्या अधिकाराशी व वाढत्या महत्त्वाची तुलना केली असतां ती हिंदुस्थानांतील चमत्कारिक परिस्थितिसंबंधानें अत्यंत बोधप्रद झाल्याखेरीज रहाणार नाही.

मॅनेजिंग एजन्सीचा पुरस्कार व नवें बिल

हिंदी कंपनीकायद्याबाबत दुरुस्तीचें एक बिल मध्यवर्ती कायदेमंडळापुढें असून, त्याचें कायद्यामध्ये लवकरच रूपांतर होईल. दुरुस्ती बिलामध्ये मॅनेजिंग एजन्सीच्या पद्धतीवर अनेक बंधनें घालण्यांत आलेलीं असून त्यामुळ व्यापारी वर्गांत सळबळ उढालेली आहे. भागीदारांच्या हिताचें रक्षण करण्याऐवजीं मॅनेजिंग एजंट्स आपल्याच फायद्याकडे पहातात व त्यामुळे कंपनी व तिला भांडवल पुरवणारे लोक ह्यांचें नुकसान होतें, असा मॅनेजिंग एजन्सीच्या पद्धतीवरील आक्षेप आहे. मॅनेजिंग एजंट्स हे स्वतःच कंपन्यांचे उत्पादक असतात. कंपनी स्थापन झाल्यानंतर तिला माल पुरविणें, तिचा विमा उतरणें इत्यादि कामें हे एजंट्स स्वतः परंतु इतरांच्या नांवानें करून त्या व्यवहारावर नफा मिळवितात, अशी त्यांचे संबंधानें तक्रार आहे. हिंदुस्थान सरकारचे कायदा मंत्री, सर नृपेंद्र सरकार, ह्यांनीं मुंबईच्या इंडियन मर्चंट्स चेंबरला एक खलिता पाठवून सध्याच्या मॅनेजिंग एजन्सीपद्धतीमधील दोष सोदाहरण दाखविले असल्याचें प्रसिद्ध झालें आहे.

सदरहु चेंबरचे कित्येक सभासद स्वतःच मॅनेजिंग एजन्सीज्चे भागीदार असल्यानें, एजन्सीच्या पद्धतीवर त्यांस टीकाहि करता येत नाही व नव्या बिलास पाठिंबाहि देतां येत नाही अशी परिस्थिति निर्माण झाली आहे, असें म्हणतात. त्यांनीं नव्या बिलावर अनुकूल अभिप्राय प्रकट केल्यास मॅनेजिंग एजंट्स ह्या नात्यानें स्वतःस मिळणाऱ्या नफ्याविरुद्ध मत प्रदर्शित केल्यासारखें होणार आहे. कंपन्यांचे उत्पादक व एजंट्स विरुद्ध भागीदार असा हा लढा असून, भागीदारांचीच कंपनी बनत असल्याकारणानें त्यांच्या हिताविरुद्ध उघडपणें मत व्यक्त करणें व्यापारी मंडळास कठिण जाणार, हें उघड आहे. असेंब्लीच्या येत्या अधिवेशनांत ह्या प्रश्नावर सुलासेवार चर्चा होईलच.

अर्बन बँकांच्या संघाची आवश्यकता

सातत्यास गेल्या आठवड्यांत अर्बन बँकांची परिषद भरली होती, तीमध्ये सदरहु संस्थांचा एक संघ स्थापन करण्याबाबत ठराव मंजूर झाला आहे. ह्या विषयाची चर्चा अनेक वेळां होऊन त्याप्रमाणें कृति मार्गेच घडून यावयास हवी होती अशी अपेक्षा कोणाची असल्यास तीति आश्चर्य वाटण्यासारखें कांहीं नाही. परंतु सदरहु प्रकारणीं असें घडतें कीं मोठ्या बँका स्वतः सामर्थ्यवान असल्यानें त्यांस संघाची निकड विशेष भासत नाही आणि लहान-सहान संस्थांस संघासारख्या घटनेचें महत्त्व पटलें असलें तरी त्यांच्यांमध्ये त्या बाबतींत हालचाल करण्याचें सामर्थ्य नसतें. त्याचप्रमाणें, सर्वांच्या हिताकरितां संघ स्थापावा असें सामान्य मत व्यक्त झालें तरी त्यासंबंधांत जरूर असलेली सतपट करण्यास कोणी पुढें होत नाही आणि शेवटीं ती कल्पना तेथेंच जिऊन जाते. पुणे, नगर, सोलापूर व सातारा ह्या चार जिल्ह्यांमध्ये मिळून लहान मोठ्या किती तरी अर्बन बँका व सोसायट्या आहेत, परंतु त्यांची परस्परांस ओळखहि नाही असें म्हटल्यास त्यांत अतिशयोक्ति होणार नाही. त्यांचा संघ काढावयाचा तर तो प्रत्येक जिल्हाकरितां एक निराळा असावा कीं काय ह्या सूचनेचाहि विचार साताराच्या परिषदेत झाला आणि असा मर्यादित संघ यशस्वी होण्याच्या मार्गांत पैसा व कार्यक्षमता ह्यांचे बाबतींत अडचणी उत्पन्न होण्याची भीति असल्यानें चार जिल्ह्यांची मिळून एक बळवान संस्था निर्माण करणें अगत्याचें आहे असा अभिप्राय चर्चेअंती व्यक्त करण्यांत आला. परिषदेच्या अध्यक्षांनींहि ह्या विषयासंबंधानें जागृतीस पोषक होतील असे विचार प्रकट केले होते आणि अर्बन बँकांचा व सोसायट्यांचा संघ निघून त्याचे हातून उपयुक्त कामगिरी होण्यास त्या संस्थांमध्ये स्वार्थत्याग करण्याची आणि जुटीनें वागण्याची तयारी असली पाहिजे असें त्यांनीं स्पष्ट सांगितलें होतें. अनेक लहान संस्थांच्या संख्याबलाचें सहाय मोठ्या बँकांस आवश्यक आहे हें त्यांनीं विसरूं नये आणि थोरांनीं लहानांस मदत करणें हें सहकारा चळवळीचें आय तत्त्व आहे हें ध्यानांत ठेवून सर्वांनींच आळस व निरुत्साहवृत्त टाकून थावी आणि कामास लागवें.

पाऊसपाण्याची हालहवाल

जुलै २५ अखेर पुण्या झालेल्या आठवड्यांतील पाऊस पाण्याच्या परिस्थितिसंबंधानें मुंबई सरकारच्या मॅसेटमध्ये माहिती प्रसिद्ध झाली आहे, तीवरून यंदा पाऊस दगा देणार कीं काय अशी भीति वाटूं लागली आहे. विशेषतः मध्यभाग व दक्षिण भाग ह्यांमध्ये पाण्याची टंचाई भासूं लागली आहे. अहमदनगर सोलापूर,

पुणे इत्यादि जिल्हांतील पेरण्या कित्येक ठिकाणी लांबणीवर पडल्या असून पिण्याच्या पाण्याचाहि तुटवडा भासू लागला आहे. कालव्याच्या पाण्यावरील उंसासहि बाधा झाली आहे. पावसास तात्काळ सुरवात झाली नाही तर भयंकर परिस्थिति उत्पन्न होईल असे दिसत आहे. अहमदनगर येथील डुफ्काळ फंड कमिटीने गुरांसाठी कढबा व गवत मिळवून देण्याप्रीत्यर्थ २५ हजार रुपये मंजूर केले आहेत. ह्याप्रमाणे शेतकऱ्यांस सहाय देण्याची तयारी आतांच करावी लागत आहे यावरून भवितव्यतेच्या भीषणतेची कल्पना येते. वेळीच पाऊस पडून पुढील आपति टळो.

नॅशनल लायब्ररी, वांद्रे

वरील लायब्ररीचा ३१-३-३६ अखेरचा १९ वा वार्षिक अहवाल आमचेकडे आला आहे. संस्थेचे पत्रावर एकूण २७७ सभासद आहेत व ३,९१२ पुस्तके तिच्या संग्रही आहेत. अहवालाचे साली सुमारे ४०० रुपयांची नवी पुस्तके खरेदी करण्यांत आली. सभासदांनी वाचनासाठी नेलेल्या एकूण ७,१५५ पुस्तकांपैकी ४,६७५ पुस्तके काढून घ्या व नाटक होती. लायब्ररीची दरमहा वर्गणी फक्त चार आणे आहे व ह्या अल्प पैशांत उपयुक्त पुस्तके व कालिके सभासदांस वाचावयास मिळतात. संस्थेचे कार्य व्यवस्थितपणे चालू असल्याचे अहवालावरून दिसून येते.

धुळे अर्बन को. बँक लि.

(वार्षिक सभा: ता. १६ ऑगस्ट, १९३६)

भाग भांडवल: ९० हजार रु.	शिलक: रोख व बँकेत: २,०० ह. रु.
ठेवी: ५,३५ " "	कजें: ४,४५ " "
रिझर्व्ह फंड: ५३ " "	सरकारी नोटा: ७५ " "
इतर फंड: ३४ " "	इमारत: १३ " "
एकूण: ७४९ " "	एकूण: ७४९ " "

बँकेच्या सभासदांची संख्या १,६१२ आहे. गेल्या वर्षीपेक्षा १९३५-३६ अखेरची बँकेकडील कर्जाची बाकी ५१ हजारांनी कमी झाली आहे. एकूण १ लक्ष ११ हजारांच्या थकबाकीपैकी २० हजारांच्या बाकीचे घेणे संशयित आहे. थकलेली बाकी वसूल करण्याचे शक्य ते प्रयत्न चालू आहेत आणि ती वसूल न झाल्यास तरतूद म्हणून २० हजारांचा फंडहि बँकेने वेगळा काढून ठेवला आहे. सालअखेर बँकेस १६ हजार रु. नफा झाला. डिव्हिडंड ईकलायझेशन फंडांत ३३ हजार रुपये टाकूनहि, मॅनेजिंग कमिटीस ७३ टक्के दराने डिव्हिडंड देण्यासंबंधी शिफारस करता आली, ही गोष्ट समाधानकारक आहे. बँकेच्या ताळेबंदावरून व नफातोटा पत्रकावरून तिचा कारभार सुव्यवस्थित रीतीने चालविला जात असल्याचे आढळून येते.

श्री. खोले ह्यांची उमेद्वारी

मध्य भागांतील अर्बन बँकांतर्फे एक प्रतिनिधी मुंबई प्रांतिक सहकारी बँकेच्या डायरेक्टर बोर्डावर निवडण्यांत येतो. सदरहू जागेसाठी श्री. यशवंत दत्तात्रय खोले, एल. एस. जी. डी., हे उमे आहेत. सध्या ते पुणे येथील कॉसमॉस बँकेचे एक डायरेक्टर असून गेली कित्येक वर्षे त्यांनी सहकारी चळवळीमध्ये उत्साहाने भाग घेतलेला आहे.

विमानगृहांसाठी सोडस्कर जागेची तरतूद

विमानांच्या वहातुकीमध्ये दिवसानुदिवस वाढ होत आहे, परंतु मोठ्या शहरांचे जवळ उतरण्याची सोय असल्याखेरीज विमानांचा पुरेपूर उपयोग करून घेता येणार नाही. शंभर मैलांच्या विमानाचे प्रवासास ३५-४० मिनिटे पुरतात, परंतु शहरांतील वस्तीतून विमानगृहापर्यंत व तेथून परत येण्यासच ह्यापेक्षा ज्यास्त वेळ लागू लागला, तर विमानांचा प्रवास व्हावा तेवढा सोईचा होणार नाही. चांगल्या तऱ्हेच्या विमानगृहास २०० एकर जागा लागते व आजूबाजूस उंच इमारती येऊ नयेत अशी व्यवस्था करावी लागते. एवढी मोठी जागा शहराचे मध्यवर्ती ठिकाणी आतां उपलब्ध होणे शक्य नाही व जरी ती मिळाली तरी त्याबद्दल जबर किंमत द्यावी लागेल. विलायतेमधील कित्येक शहरांपुढे हा प्रश्न पडला आहे. परंतु ज्या कांहीं शहरांनी जागेची मागेंच तरतूद केली, त्यांची मात्र सोय झाली आहे.

हिंदी सोन्याच्या निर्गतीमध्ये वाढ

चालू सालाच्या पहिल्या तिमाहीमध्ये, म्हणजे एप्रिल, मे व जून मिळून, एकूण ८ कोटी ८८ लक्ष रुपये किंमतीच्या सोन्याची निर्गत झाली. गेल्या वर्षातील तत्सम मुदतीमधील सोन्याच्या निर्गतीची किंमत ४ कोटी १० लक्ष रुपये होती.

बँक ऑफ लंडनजवळील सोन्याचा संचय

बँक ऑफ लंडनच्या संग्रही आज सुमारे ४३ अड्डा रुपये किंमतीचे सोने आहे. १९१४ साली सदरहू बँकेजवळ फक्त ५० कोटी रुपयांचे सोने होते.

मुंबई ते लोणावळा सीझन तिकिटे

मुंबई ते लोणावळा तिसऱ्या वर्गाची सीझन तिकिटे १ ऑक्टोबरपासून प्रयोगादाखल सुरू करण्यांत येणार आहेत.

दरमाणशी व्यापार

आयात व्यापाराची वार्षिक सरासरीची किंमत चीन देशांत दर माणशी २ रुपये आहे. हा आकडा जर्मनीत ६८ रुपये, ग्रेट ब्रिटनमध्ये १८५ रुपये, डेन्मार्कमध्ये २०० आणि स्वित्झर्लंडमध्ये २७५ रुपये असा आहे. हिंदुस्थानांत दर माणशी आयात व्यापार सरासरीने ४ रुपये आहे.

ऑस्ट्रियन चलन

ऑस्ट्रियन चलनाची सोन्याच्या मानाची किंमत २५ टक्के कमी करण्याची तरतूद कायद्याने होण्याचे घाटत आहे.

जर्मन सेविंग्स बँकांचा व्यवहार

जर्मनीतल्या सेविंग्स बँकांनी १२० कोटी रुपयांची १० लक्ष कजें १९३५ साली दिली.

पुणे शहर म्युनिसिपालिटीकडून मंजूर होणाऱ्या

भव्य इमारती बांधण्याकरिता सुंदर नकाशाबाबत

कन्सल्टिंग सर्व्हेअर जी. जी. तळवलकर यांना भेटावे.

वेळ:—सकाळी ८ ते १० व दुपारी ४ ते ६.

ठिकाण:—७७३, सदाशिव, पुणे २.

जर्मनीचे व्यापारविषयक धोरण

सामर्थ्यवान ऋणकऱ्याचा आपल्या सावकारांवरिल पगडा गेल्या महायुद्धामध्ये अपयश मिळाल्यामुळे जर्मनीस व्हर्सेईचा संह मान्य करावा लागला व त्या कारणाने तो देश आपल्या वसाहतीस मुक्तला. इतर देशांतून कच्चा माल मिळविण्यास जरूरतें विनिमय-साधन जर्मनीजवळ नसल्याने त्यास उधारीची याचना करणे प्राप्त होतें. कच्चा मालास ज्यावेळीं विशेष मागणी नव्हती व तो पडून होता, त्यावेळीं जर्मनीस तो माल मिळू शके; कारण आपला माल कोठेंच न स्वपण्यापेक्षां उधारीनें कां होईना तो उधविण्यास इतर देश तयार होत. बाजारभाव आतां सुधारले असल्यामुळे ही परिस्थिति उरलेली नाही व कच्चा मालास गिऱ्हाइक मिळू लागलें आहे. जर्मनीनें आपल्या खरेदीबाबतचें आपलें देणें भागविलेलें नसल्याकारणानें त्याकडची बाकी वाढविण्यास इतर देश तयार होत नाहींत. बाहेरील खंडांतून जर्मनीमध्ये होणारी कच्चा मालाची आयात अशा रीतीनें बंद पडली आहे. परंतु ह्या कठिण प्रसंगांतून जर्मनीनें खुत्रीनें माग काढला असून युरोपांतील कित्येक देशांवर आपला पगडा बसविला आहे.

पूर्व, दक्षिण आणि मध्य युरोपांतील कित्येक देशांचा धान्य, लोकर, तंबाखू, इत्यादि माल जर्मनी आयात करू लागला आहे. ह्या मालाची किंमत रोखीनें देण्यांत येत नाहीं; फक्त तेवढी रकम त्यांचे खात्यावर जमा करण्यांत येते व त्या देशांनीं खरेदी केलेल्या जर्मन मालाची किंमत त्यांचें नावें लिहून हिशेब करण्यांत येतो. हा माल जर्मनी इतर देशांस क्वचित् प्रसंगीं नुकसान सोसूनहि विकतो व अशा रीतीनें जगांतील इतर राष्ट्रांकडून माल विकत घेण्यासाठीं लागणाऱ्या विनिमय-साधनाची तरतूद करतो. इकडे, जर्मनीस माल पुरविणाऱ्या देशांस मात्र आपल्या खात्यांतील जमेकडे पाहूनच केवळ समाधान मानावें लागतें. हॉलंड, पोलंड, ग्रीस, युगोस्लाव्हिया, रुमानिया, बल्गेरिया, इत्यादि देशांनीं जर्मनीस कच्चा माल पुरविला, त्याचें येणें 'गोदून' गेलें असून केवळ कागदी हक्क उरले आहेत ! अशा रीतीनें, बलिष्ठ देणेकरी आणि असहाय घेणेकरी ह्यांची गांठ पडली आहे.

ह्या देशांच्या सर्व तऱ्हेच्या कच्चा मालाचा उठाव करण्याची जबाबदारी जर्मनी आपल्या शिरावर घेतो व माल चांगला नसला तरी तो स्वीकारून त्याबद्दलची किंमत वसूल करण्याचा कागदी हक्क त्या देशांस बहाल करतो. माल पाठविणारांचें ह्या व्यवहारांत नुकसान होण्याची क्वचित्च पाळी येते. कारण निर्गत करणाऱ्या देशांतील सरकारास मालाच्या उत्पादकांचें देणें रोखीनें भागवावें लागतें. शेतकरीवर्ग त्यांस स्वतःच्या सरकाराकडून मालाचे रोख पैसे मिळाल्यामुळे संतुष्ट रहातो. जर्मनीबद्दल त्यास आपुलकी वाटू लागते व जर्मनीच्या राजकारणविषयक कारवाईस सहानुभूति मिळते. उलट, त्यांच्या सरकारांस मात्र आपल्या देणेकऱ्याचे पाय धरावे लागतात.

आपल्या देणेकऱ्याकडून माल मागविल्याखेरीज पैशाची वसुली होणार नाहीं, हें जाणून जर्मनीमध्ये हे देश आपली कंत्राटे देतात व ब्रिटिश किंवा फ्रेंच प्रतिस्पर्धींचे भाव कमी असले तरी जर्मन कारखानदारांसच पसंत करतात. म्हणजे, केवळ वजाबाकीनें देणें भागविलें जातें. जर्मनी मात्र हिशेब पुरे होऊं न देण्याबद्दल काळजी घेतो व आपली देणें बाकी कायम राहिल

अशी सटपट करतो. नवीन काम स्वीकारण्याच्या करारांतच कच्चा मालाच्या आयातीची अट घालण्यांत येते व अशा रीतीनें युरोपांतील इतर देशांचें जर्मनीकडील येणें फुगत जातें. ह्या युक्तीनें युरोपमधील देशांवर जर्मनीनें आपली पकड बसविली आहे व ते देश आपल्या मालाच्या उठावासाठीं जर्मनीच्या तोंडाकडे पाहू लागले आहेत. स्वतःचे कारखाने काढावयाचे म्हटले, तरी जर्मन यंत्रसामुग्री व सुटे भाग आणि जर्मन कामगार व अधिकारी ह्यांच्याखेरीज त्यांचें पाऊल पडत नाहीं. ब्रिटिश व फ्रेंच मालाची जागा जर्मन माल घेऊं लागला आहे व ह्या चंचुप्रवेशामुळे जर्मन देशांचें वजन चोहोंकडे वाटू लागलें असल्यानें इतर राष्ट्रांच्या डोळ्यांत ही गोष्ट सलत आहे. आपली स्वतःची आर्थिक परिस्थिति विकट असतांना सुद्धा सुद्ध घेणेकऱ्यावरच मात करण्याचें जर्मनीचें धोरण यशस्वी होत आहे व त्याचा प्रतिकार करण्याचे प्रयत्न चालू आहेत.

खासा व्यवहार !

एक दिसण्यांत भोळा गृहस्थ वाण्याच्या दुकानीं गेला आणि त्यानें आठ आपण्यांचा पुढ्यांत बांधलेला साखऱ्या घेतला. पण इतक्यांत कांहीं आठवलेसें करून त्यानें साखरेचा पुढा परत करून त्याच्याऐवजीं चहा घेतला. नंतर चहाचा पुढा त्यानें माघारी दिला व त्याच्याबद्दल आठ आपण्यांचे बदाम घेऊन तो रस्ता सुधारू लागला. बदामांचे आठ आपणे देण्यास तिसरल्याचें वाण्यानें गिऱ्हाइकाच्या नजरेस आणलें तेव्हां तो गृहस्थ म्हणाला: "बदामांबद्दल मीं आतांच चहाचा पुढा नाहीं कां तुला दिला ?" "मग त्या चहाचे पैसे नकोत कां घायला ?" असें विचारांत गृहस्थानें उत्तर दिलें, "मीं साखरेचा पुढा तुला दिला तो कोठें गेला ?" त्यावर वाणी म्हणाला: "आणि त्या साखरेचे पैसे कोठें आहेत ?" गिऱ्हाइकानें त्यावर उत्तर दिलें: "माझ्याजवळ तुझी साखर नसतांनाच तूं तिच्याबद्दल मला पैसे कसे मागतोस ?"

इटलीनें युद्धासाठीं कर्ज कसें उभारलें ?

इटलीनें अंबिसीनियाशी युद्ध करण्याकरितां जून १९३६ अखेर सुमारे २९० कोटी रुपये खर्च केले. एवढी मोठी रकम उभी करण्यासाठीं इटलीनें योजिलेली युक्ति लक्ष्यांत घेण्याजोगी आहे. ५ टक्के दराच्या सरकारी रोख्यांचें १९३४ सालीं ३३ टक्कांच्या रोख्यांत रूपांतर करण्यांत आलें होतें. ह्या रोखेदारांस, त्यांनीं कांहीं विशिष्ट रकम रोखीनें दिल्यास, पहिल्या कर्जाचें पुनः ५ टक्कांच्या रूपांतर करण्याची सवलत देण्यांत आली. अशा रीतीनें नवें रोख कर्ज १० टक्के दरानें पडलें. कांहीं कर्ज बाजारांत शंभराच्या रोख्यास ९५ ह्या भावानें विकण्यांत आलें. इटालियन नागरिकांनीं घरण केलेल्या परदेशांतील रोख्यांचे तारणावरहि ५ टक्के दराचे ट्रेझरी बॉन्ड्स काढण्यांत आले.

निजाम स्टेट रेल्वे मोटर सर्व्हिस सुरू करणार

निजाम स्टेट रेल्वेनें मागविलेल्या २५० मोटर बसेस ह्या वर्ष-अखेर हिंदुस्थानांत येऊन दाखल होतील. रेल्वे स्टेशनांस जोडणाऱ्या रस्त्यांवर रेल्वे कंपनी मोटारीची वहातुक सुरू करणार असून ३,८०० मैल रस्त्यांची आसणी ह्या दृष्टीनें झालेली आहे. सदरहू मोटारी वकशीरपणें व ठराविक दर घेऊन चालविण्यांत येतील.

मुंबई इलाख्यांतील कारखाने

गेल्या वर्षाच्या अहवालांतील कांहीं माहिती

(१) गेल्या वर्षी आमच्या इलाख्यांत एकूण १,७४६ कारखाने चालू होते व त्यांतील मजुरांची संख्या ४,२०,७१६ इतकी होती, म्हणजे १९३५ सालांतील संख्येपेक्षा ती सुमारे २४ हजारांनी वाढली. रात्रपाळी कारखानांची संख्याहि दुपटीहून ज्यास्त झाली आहे.

(२) अहमदाबाद शहराच्या औद्योगिक प्रगतीबरोबर कारखान्यांतील सांडपाण्याच्या विनियोगाची व्यवस्था मात्र झालेली नाही, ती लवकर होणे जरूर आहे.

(३) अहमदाबाद व सोलापूर ह्या शहरांची हवा कापडाच्या गिरण्यांस सोईची नाही, तथापि तेथील गिरण्यांनी आपल्या इमारतींमधील हवेत आर्द्रता आणून ती सुधारण्याकरिता योजना केल्या आहेत व त्यावर गेल्या कांहीं वर्षांत मिळून सुमारे ६० लक्ष रुपये खर्च केले आहेत.

(४) साखरेच्या कारखान्यांत मालकांस व कामगारांस, दोषांसहि, कारखान्याचें वातावरण नवीन असून त्याबाबतच्या धोक्याची त्यांस अजून असावी तशी कल्पना आलेली नाही.

(५) १९३६ च्या जानेवारीमध्ये नवा फॅक्टरी ॲक्ट अमलांत आला व त्यानें कामाचे तास साठावरून चोपन्नावर आणले. तथापि, ॲक्टंतील नवे नियम पाळण्यांत कारखानदारांनी विशेष कुचराई केली नाही.

विमानमार्गांची लोकप्रियता वाढली

टाटा कंपनीच्या विमानांतून नेण्यांत आलेल्या उतारूंच्या संख्येत व मालाच्या वजनांत सालोसाल झपाट्यानें वाढ होत आहे, हें खालील आंकड्यांवरून समजून येईल:—

वर्ष	विमानांचा एकूण प्रवास	उतारूंचा प्रवास	टपालाचें वजन
	(मैल)	(मैल)	(टोन्स)
१९३२	२८,६००		१,५७५
१९३३	१,३८,६००	५,५००	११,७५०
१९३४	१,४५,०००	८,३००	२०,७५०
१९३५	२,८७,०००	२६,०००	३३,८२५

१९३६ सालांतील पहिल्या सहामाहीत विमानांचा प्रवास गेल्या वर्षातील तत्सम मुदतीमधील प्रवासाच्या मानानें २० टक्क्यांनी वाढला आहे व उतारूंची संख्या दुप्पट झाली आहे.

'डेड लेटर ऑफिस' चें कार्य

३१ मार्च, १९३६ अखेर संपलेल्या सहामाहीत पोस्टांत टाकलेल्या पत्रांपैकी शेकडा ९९.४६ टक्के पत्रे त्यांवर लिहिलेल्या मालकांस पोचतीं केलीं गेलीं. हिंदुस्थानांत अनेक भाषा व लिप्या प्रचलित असल्यानें पत्रांचा बटवडा वक्तरीर करणे कठिण असतें. जीं पत्रे मालकांस पोचतीं. करतां येत नाहीत, अशांची रवानगी मुंबई, कलकत्ता, मद्रास, लखनौ व नागपूर येथील कचेऱ्यांत—डेड लेटर ऑफिसांत—होते व तेथें मालकांचा पत्ता लावण्याची सटपट केली जाते. उपरिनिर्दिष्ट सहामाहीत सुमारे ३५ लक्ष पत्रे डेड लेटर ऑफिसांत पोचविलीं गेलीं, त्यांतील ४ लक्ष पत्रांचे लेखक व मालक ह्या दोघांचाहि पत्ता लागला नाही.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठीं अनेक नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेव्हिंग खाते सोने विक्री खाते
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खाते सिफ डिपॉझिट खाते विमा खाते

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट एक्झिच्यूटिव्ह आणि
खाते ट्रस्टी खाते

सविस्तर माहितीकरितां पत्रव्यवहार करा:—

स्वदेशप्रेमी लोकांनी स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणे हें त्यांचें कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणे हेंच आमचें ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थेकडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकानें घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

CONFIDENCE

is a worth-while asset in business building. The success that has attained Hindusthan's efforts to serve the public has its origin in public confidence, its

YEARS OF

Efficient Management, Fair Dealings, Prompt Settlement of Claims, Liberal Terms, Enterprize, Judicious Reserves, Sound Investments, Huge Assets and Useful Service

HAS CREATED

PUBLIC CONFIDENCE

The following figures will convince you :

NEW BUSINESS

This year 1934-35

Exceeds

2 CRORES & 50 LAKHS

BONUS

PER THOUSAND PER YEAR

On Endowment Rs. 23 On Whole Life Rs. 20

HINDUSTHAN

Co-operative Insurance Society, Ltd.

(ESTD. 1907)

Branches : Bombay, Madras, Delhi, Patna, Lahore, Lucknow, Dacca.

Offices : throughout India & the East.

S. C. MAJUMDAR, N. SARKAR,
MANAGER : Bombay Branch. | General Manager.

PUNOA OFFICE — 180, Budhwar Peth.

मध्यभागांतील सहकारी अर्बन बँकांची परिषद

अध्यक्ष, प्रो. काळे ह्यांचे भाषण

[मध्यभागांतील पुणे, सोलापूर, नगर व सातारा ह्या चार जिल्हांतल्या सहकारी अर्बन बँकांची पहिली स्वतंत्र परिषद सातारा येथे ता. ३० जुलै रोजी भरली होती. त्यावेळीं तिचे अध्यक्ष, प्रो. काळे, ह्यांनी केलेल्या भाषणाचा सारांश येथे दिला आहे.]

(१) केवळ चर्चेच्या सोयीसाठी आणि श्रमविभागणीच्या विशिष्टीकरणाच्या तत्त्वावरच ही परिषद अलग भरत आहे. सहकारी संस्थांचे स्वतंत्र अस्तित्व व कारभार आणि त्यांची जूट व एकजीवित्व ह्यांमध्ये मुळांत विरोध नाही व तो आपण उत्पन्न होऊं देतां कामा नये. अर्बन बँका, जिल्हा मध्यवर्ती बँका व प्रांतिक बँक ह्यांचा वारंवार संबंध येतो; तेव्हां इतरांच्या कारभारांत ढवळाढवळ न करतां एकमेकांशी तडजोड व परस्पर-सहाय करणे सर्वांचे कर्तव्य आहे.

(२) सहकारी नियमांमध्ये सरकारने नवीन ४८ वा नियम दाखल केला, तो सहकारी चळवळीच्या हिताच्या दृष्टीने व खुद्द सरकारच्या कारभाराच्या दृष्टीनेहि अनिष्ट आहे. सोसायट्यांची अंतर्गत व्यवस्था सुधारण्याची भलतीच जबाबदारी सरकारने आपल्या शिरावर घेतली आहे. स्वयंशासित सहकारी चळवळीच्या अधिकारावरील आक्रमणापासून आपण स्वतःचा बचाव करू शकलो नाही, ह्यापासून योग्य तो बोध घेणे जरूर आहे. संघटित काम, शिस्त, देवाण-घेवाण करण्याची प्रवृत्ति व कार्यक्षमता ह्यांची वाण भासू लागली असून अर्बन बँकांनी आपल्या युनियन्स स्थापन करण्याची वेळ आली आहे. असा संघ स्थापून तो चालवण्यास लागणारा स्वार्थत्याग व शिस्त आपणांमध्ये आहे हे बँकांनी सिद्ध केले पाहिजे.

(३) सर्व अर्बन बँकांनी सामुदायिक रीतीने करावयाच्या गोष्टींमध्ये युनियन्सची स्थापना, सरकारकडे अगर सहकारी खात्याकडे सवलती अगर दाद मागण्याची व्यवस्था इत्यादि गोष्टी येतात. त्याचप्रमाणे, कांहीं प्रश्न सर्वांच्याच हिताचे परंतु बँकांची घटना व अंतर्व्यवस्था ह्याबाबतचे आहेत. सभासदांची संख्या, भागांचे भांडवल, व्यवस्थापक मंडळाची घटना व निवड, कर्जे देण्याची पद्धति व त्यांच्या रकमेची मर्यादा, निवडणुकीची पद्धत, हिशेबतपासाणी, इत्यादि प्रश्न ह्या स्वरूपाचे आहेत. कर्जे देणे व बँकेचा पैसा अन्य रीतीने गुंतविणे ह्या गोष्टींमध्ये सावधगिरी, निस्पृहपणा, व हिशेबीपणा ह्यांची फार आवश्यकता आहे. ह्या बाबतीत नेहमी अडचणी उपस्थित होतात व त्या योग्य रीतीने दूर केल्या पाहिजेत.

(४) जिल्हा मध्यवर्ती बँका व प्रांतिक बँकेच्या शाखा ह्यांच्याशी अर्बन बँकांचे संबंध विशिष्ट व्यवहारांच्या बाबतीत कोणत्या प्रकारचे असावे, त्यांची कार्यक्षेत्रे कशी विभागली जावी, इत्यादि प्रश्नांचाहि विचार नीट झाला पाहिजे. त्याचप्रमाणे, सहकारी खाते व सरकार ह्यांचेपुढे अर्बन बँकांची बाजू सयुक्तिक रीतीने मांडून पैसा गुंतविण्याचे नवीन मार्ग व त्याबाबत सवलती मिळवता येण्याजोग्या आहेत.

(५) हिंदुस्थानांतील इतर प्रांतांशी तुलना करतां मुंबई इलाख्यांतील अर्बन सहकारी संस्थांचा विस्तार समाधानकारक आहे. आतां त्यांनी विशेष संघटन करून आणखी पुढे पाऊल टाकण्याची वेळ आलेली आहे. आपल्या इलाख्यांतील इतर

विभागांतील अर्बन संस्थांचे मानाने मध्यभागांतील संस्थांच्या खेळत्या भांडवलाची सरासरी रकम अत्यल्प आहे, ह्यावरून सवरहु संस्थांच्या वाढीस किती वाव आहे, हे दिसून येते.

(६) अर्बन संस्थांचे सभासद शेती सोसायट्यांच्या सभासदांचे मानाने ज्यास्त शिकलेसवरलेले, समजूतदार, व्यवहारी व हिशेबी असावयास पाहिजेत. ही जबाबदारी ओळखून त्यांनी इतरांस सुव्यवस्थेचे उदाहरण घालून दिले पाहिजे.

(७) कोणत्याहि चळवळीची यशस्विता तिच्यामधील शिस्त व जूट ह्यांवर अवलंबून असते. ह्या गुणांची आवश्यकता सहकारी चळवळीत तर विशेष आहे हे ध्यानांत वागवणे अगत्याचे आहे.

सातारची सहकारी भाग परिषद

रा. व. नवले ह्यांचे भाषण

अकरावी भाग परिषद सातारच्या गेल्या आठवड्यांत भरली, तीमध्ये रा. व. नवले ह्यांनी केलेल्या अध्यक्षीय भाषणांतले प्रमुख मुद्यांबाबतचे उतारे खाली दिले आहेत:—

“ माझे समजूतीप्रमाणे या भागांतील शेतकरी विद्येत फारच मागसलेले असल्यामुळे आणि सहकारी चळवळीची वाढ करण्याकरितां जीं माणसे सुरवातीच्या वेळीं नेमलीं गेलीं तीं शेतकरी वर्गातील नसल्यामुळे किंवा तीं शेतकऱ्यांवर जगणाऱ्या वर्गाच्या हितसंबंधाशीं एकजीव असल्यामुळे सहकारी चळवळीचीं मूलतत्त्वे शेतकऱ्यांना योग्य प्रकारे किंवा योग्य भाषेत समाजाजं शकलीं नाहीत. ”

“ पहिला प्रश्न असा आहे की, शेतकरी समाज दुःखी कां आहे? त्याला माझे उत्तर, शेतकरी समाज भोळा, अशिक्षित, परधार्जिणा, सारासार विचार करण्यास असमर्थ असा आहे म्हणून. यानंतर असा प्रश्न उत्पन्न होतो की, ही स्थिति शेतकऱ्याला कां प्राप्त झाली? या प्रश्नाला उत्तर याचें झाले तर जातीभेदांमुळे, असेच मी उत्तर देईन. ”

“ यांतून शेतकरी वर्ग सोडवावयाचा असेल तर रा. विचारे, स्वागताध्यक्ष, यांनी सुचविलेल्या शेतीला जोडून इतर धंदे सहकारी पद्धतीने करण्याच्या योजनेलाच मी पाठिंबा देईन. या योजनेमुळे शेतकऱ्यांना परस्पर-सहकारी चळवळीचा अभ्यास करावयाला वेळ मिळू शकेल. निरनिराळ्या हितसंबंधांच्या लोकांबरोबर आपल्या हिताची दक्षता बाळगता येईल, आणि नागणूक थांबेल; मग शेतकरी स्वावलंबी होऊं शकेल. त्याचप्रमाणे, सहकारी बँकेनेहि या योजनेला बँकेच्या हिताच्या दृष्टीने उचलून धरणे जरूर आहे. आज प्रत्येक सहकारी सभासद कर्जे घेतो आणि आपल्या बुद्धीप्रमाणे त्याचा विनियोग करतो. त्याच्या समजूतीप्रमाणे उत्पन्न निघू शकत नाही, हे आपल्याला दिसून आलेले आहेच. ”

“ तीस वर्षांच्या काळांत या चळवळीवर कोट्यवधि रुपये सरकारचे स्वर्च झाले असतील आणि त्यामुळे जर कल्पनेप्रमाणे चळवळीला यश आले नसले तर असे निरनिराळे प्रयोग करून पाहणे हे एक सरकारच्या कर्तव्यापैकी, आचकृत्य आहे अशी माझी समजूत असल्यामुळेच, मी आपणापुढे माझे विचार थोडे विस्तृतपणे मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे. ”

“ याशिवाय दुसरी बाब सुचवावयाची म्हणजे आपल्या देशांत पाऊस नेहमी अनिश्चित आहे. त्याचा परिणाम शेतीच्या पिकावर अनिष्ट असा होत असतो. आमच्या भागांत पुष्कळ ढोंगर असून ओढे आणि नद्याही पुष्कळ आहेत...सहकार्याने

लहान पाटबंधारें निर्माण करून त्याचा उपयोग शेतीकडे करून घेतला पाहिजे, आणि मोठी धरणें तयार करण्याकरितां सरकारकडे वरचेवर विनंती करणें जरूर आहे. ”

“ आपल्याला पाहिजे असलेलें कर्ज आज योग्य व्याजाचे दरानें मिळत नाही, याचें कारण शोधून तें नष्ट केलें पाहिजे. ”

“...सहकारी चळवळीला महत्व येण्याकरितां आणि सहकारी संस्थांचे हितसंबंध पहाण्याकरितां त्यांचा प्रतिनिधि असें-बद्धीत असणें जरूर होतें. या बाबीकडे सरकारचें आणि सहकारी चळवळीतील पुढाऱ्यांचें आतांपर्यंत लक्ष कां वेधलें नाहीं हें मला सांगतां येणें शक्य नाहीं. पण ही बाब महत्वाचीच समजावयास पाहिजे होती असें मला वाटतें. ”

“ जग ही एक बाजारपेठ झाली आहे. जगाच्या एका टोकालापासून दुसऱ्या टोकाला वहतुकीच्या सोयीमुळें माल जाऊं शकतो. इतकेंच नव्हे, तर चढाओढी करूं शकतो. आपल्यालाही या चढाओढीत भाग घेणें जरूर पडत आहे. तेव्हां आपणही समर्थ होण्याकरितां आपले उद्योगधंदे आणि शेती सहकार्यानें करणें जरूर नाहीं असें कोण म्हणूं शकेल ? ”

“ फक्त आपल्या परिस्थितीत वाढलेलीं माणसेंच आपल्या सुखदुःखाची कल्पना करूं शकतील. बाकीच्यांना कळणें शक्य नाहीं. म्हणून बंधु भगिनींनो जाग्रत होऊन स्वावलंबनानें, सहकार्याची कास धरून, आपली आणि देशाची सुधारणा करण्यास समर्थ व्हा. ”

कळवण तालुका (जि. नाशिक) सहकारी वृत्त

१. बँक इन्स्पेक्टर व सुपरवायझर यांनी बँक यूनियन व ग्रुप सेक्रेटरी मिळून नोकरलोकांकरितां स्टाफ सहकारी वाचनालय काढण्याचें निश्चित केलें आहे व त्या कार्या बँक इन्स्पेक्टर व सुपरवायझर यांनी रु. ५ वर्गणी दिली आहे व बाकीची वर्गणी गोळा करण्याचें काम सुरू आहे.

२. कळवण तालुक्यांत पाऊस नाहीं. कपाशी व भुईमुगाची पेरणी फारच कमी झाली आहे. पेरणी झाली ती ऊन धरीत आहे. घान्य व वैरण यांचे भाव वाढूं लागले आहेत.

३. ग्रुप सेक्रेटरी डिबेटिंग क्लबची सभा ता. ७-८-१९३६ रोजी सुपरवायझिंग यूनियनच्या कचेरीत भरणार असून ऐतिहासिक पुरुषाचें चरित्र व त्यापासून घ्यावयाचा बोध ह्या विषयावर चर्चा होणार आहे.

दी को-ऑपरेटिव्ह पीपल्स बँक लिमिटेड, लिंब.

जाहीर नोटीस.

या बँकेची सातवी वार्षिक साधारण सभा शुक्रवार, ता. १४/८/३६ रोजी दुपारी ३ वाजतां बँकेचे ऑफिसांत (१) ताळेबंद मंजूर करणें, (२) नफ्याची वाटणी करून भागावरील व्याज ठरविणें, (३) सन १९३६/३७ सालासाठी व्यवस्थापक मंडळी निवडणें वगैरे कामांसाठी भरणार आहे. तरी बँकेचे सर्व सभासद, ठेवीदार व हिताचिंतक यांनी सभेस अवश्य यावें, अशी विनंती आहे. कळावें.

लिंब, जि. सातारा
ता. २३/७/१९३६

T. M. THAKUR,
प्रेसिडेंट.

श्री माणकेश एजन्सी

शहापूर लुगडी, जरीची व टोपपदरी, अंगास रंग न लागणारी मिळतात.

तसेंच, इरकल, खंबायत वगैरे पेटेचा गॅरंटीड माल मिळतो.

मंडई रस्ता, शनीचा पार, पुणे.

शास्त्रशुद्ध पायावर काम करणारी, महाराष्ट्राची प्रमुख प्राविहंडट विमा कं.

दि हिंद बेनिफिट सोसायटी लि.

च्या लोकप्रिय

प्रपंच पॅलिसीकरितां प्रचारक पाहिजेत.

माहितीसाठी लिहा.

किताब विल्डिंग, बुधवार, पुणे.

सेक्रेटरी.

K. K. & Co.

Photographic Dealers
POONA.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street,
Bombay

716 Sadashiv Peth,
Poona City

For All Medicinal Requisites

— TRY —

N. MAHADEV & Co.

DISPENSING CHEMISTS
AND
DRUGGISTS

City Post Office Corner, POONA 2.

WANTED Arts Graduates & Medical Practitioners to push up Rural Uplift & Medical Relief Movement in furtherance of Insurance Benefit Plans throughout district places in the Presidency. Adequate remuneration to capable workers.

Apply with particulars to :—

Head Office :—
99, LAXMI ROAD,
POONA.

General Manager,
THE DAWN OF INDIA
LIFE INS. CO. LTD.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे		
बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%	
५% (१९४०-४३)	१११-१	
५% करमाफ लोन (१९४५-५५) ...	१२१-०	
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-१०	
४३% लांब मुदत (१९५५-६०) ...	११९-१३	
४% १९६०-७०	११५-३	
४% १९४३	१११-१	
३३% बिनमुदत	९९-१२३	
३३% १९४७-५०	१०७-११	
२३% १९४८-५२	१००-१२	

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१०९-१२
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१००-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	१०९-१४
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बॉण्ड (७०वर्षे मुदत)	१०९-८
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	१११-४
५% म्हैसूर (१९५५)	१२३-८

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३५-०
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११८-८
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३६-३
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५८७-८
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३९-०

रेल्वेज

दौंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	१०६-०
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९६-४
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९३%)	९२५-०

बीज

बांबे ट्रॅम्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१६०-०
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२४०-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२४५-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि, डिव्हि. ५३%)	१६४६-४
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७३%)	१६१०-०

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९२-८
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१६५-८
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि.)	१८७-०
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	७४२-८

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळींच्या केंद्रस्थानी असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

महणजेच

बॉम्बे प्रॉविन्शियल कोऑपरेटिव्ह
बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी—अपोलो रस्ता, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणे)	१५ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा („ सातारा)	१६ विरमगांव („ अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर („ „)	१७ धुळे („ प. सानदेश)
४ कन्हाड („ „)	१८ दोंडाईचे („ „)
५ तासगांव („ „)	१९ शिंगूर („ „)
६ किलोस्करवाडी („ „)	२० शहादे („ „)
७ शिराळे („ „)	२१ नंदुरवार („ „)
८ कोरेगांव („ „)	२२ साकी („ „)
९ अहमदनगर („ अहमदनगर)	२३ शिंदखेडे („ „)
१० शेवगांव („ „)	२४ मालेगांव („ नाशिक)
११ कोपरगांव („ „)	२५ सटाणा („ „)
१२ भिवंडी („ ठाणे)	२६ कळवण („ „)
१३ पालघर („ „)	२७ दोहद („ पंचमहाल)
१४ कल्याण („ „)	२८ कालो („ „)

खेळते भांडवल रु. २००००००० चे वर

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेविंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

फक्त नोंदलेल्या सहकारी पतपेढ्यांनाच कर्ज

दिलीं जातात.

शिवाय

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्प-
न्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेड ऑफिस अगर शाखा-
कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

दि बाँवे लाइफ अँशुअरन्स कंपनी, लिमिटेड.

(स्थापना १९०८)

प्रगति

कंपनीची लोकप्रियता सिद्ध करते

कमाल प्रगति : पुरे केलेले नवीन काम मिळविलेले तें

१९२५ : रु. २२,१८,५००

१९२७ : रु. ३८,७७,०००

१९२९ : रु. ५१,२२,५००

१९३१ : रु. ५८,६६,५००

१९३३ : रु. ९४,१६,५००

१९३५ : रु. १,२३,२८,०००

माफक हसे, भरपूर बोनस, केम्सची तात्काळ भरपाई, व पॉलिसीतील सवलतीच्या अटी हें "बाँवे लाइफ पॉलिसी" चें वैशिष्ट्य आहे.

एजन्सी व पॉलिसी ह्यासंबंधीच्या तपशिलासाठी लिहा:—

मॅनेजर,

बाँवे लाइफ विलिंग, ४५।४७, चर्चगेट स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

प्रो. काळे ह्यांचे नवीन पुस्तक

रिझर्व्ह बँक

हिंदुस्थानांत राष्ट्रीय मध्यवर्ती बँक ह्या नात्याने रिझर्व्ह बँकेची स्थापना होऊन त्या संस्थेचे काम चालू झाले आहे. रिझर्व्ह बँकेची घटना, तिच्या कार्याचा व्याप, तिचा इतर बँकांशी संबंध इत्यादि विषयांची सांगोपांग माहिती ह्या पुस्तकांत दिली असून रिझर्व्ह बँकेच्या कायद्याच्या निरनिराळ्या कलमांची छाननी केलेली आहे. अवघड विषयाचा सुलभ बोध व्हावा म्हणून पुस्तक-कत्याने बँकिंगच्या धंद्यांतले आधुनिक प्रकारचे व्यवहार, त्यांची उपपत्ति व त्यांचे कार्य ह्यांचा अत्यंत सोप्या मराठी भाषेत चर्चा केली आहे आणि देशी व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या उत्कर्षाच्या दृष्टीने कोणत्या योजना अंमलांत आणल्या पाहिजेत ह्या संबंधाने व्यावहारिक सूचना केल्या आहेत. रिझर्व्ह बँक ही, राष्ट्रीय आर्थिक प्रगतीस परिपोषक होईल काय ! ह्या प्रश्नास प्रस्तुत पुस्तकांत उत्तर मिळण्यासारखे आहे.

पृष्ठे १३०—किंमत १ रुपया (ट. हं. वेगळें)

पुस्तक मिळण्याची ठिकाणे:—

- (१) व्यवस्थापक, "अर्थ" ग्रन्थमाला, पुणे ४.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुक-डेपो, ९, बेकहौस लेन, फोर्ट, मुंबई.

प्रो. काळे ह्यांचे

'अर्थ' ग्रन्थमालेतील तिसरे पुस्तक

व्यापारी उलाढाली

महाराष्ट्रांत व्यापार आणि उद्योगधंदे ह्यांचा उत्कर्ष व्हावा असे प्रत्येकास वाटते, परंतु ह्या संबंधांत जे व्यवहार चालतात त्यांची माहिती फार थोड्या लोकांस असते. सामान्य जनतेस कमाईतून बचत करण्याची संवय लागून तीमधून निर्माण होणाऱ्या द्रव्यसंप्रहाचा उपयोग, व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या अभिवृद्धीकडे व्हावा, ह्याकरिता औद्योगिक व व्यापारी मंडळ्या ह्यांचे व्यवहार कसे चालतात, बाजारांत निरनिराळ्या प्रकारांच्या उलाढाली कशा होतात, इत्यादि विषयांचे ज्ञान महाराष्ट्रीय समाजांत पसरणे आवश्यक आहे. वृत्तपत्रांमध्ये व ऐकिवांत ह्या संबंधांत ज्या बातम्या येतात, त्यांचे रहस्य ओळखण्याची पात्रता लोकांमध्ये उत्पन्न झाली पाहिजे. हें ज्ञान महाराष्ट्रीय लोकांस सुगम रीतीने व्हावे, ह्या उद्देशाने प्रस्तुत पुस्तक 'मुद्दाम लिहिले आहे आणि त्याचा योग्य उपयोग जनता करून घेईल असा ग्रंथकर्त्यास विश्वास वाटत आहे.

पृ० १२३—किंमत १ रुपया (ट. हं. वेगळें)

मिळण्याची ठिकाणे:—

- (१) व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रंथमाला, पुणे ४.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुक-डेपो, ९ बेकहौस लेन, फोर्ट, मुंबई.

हें पत्र पुणे, पेट मांडुडां घ. नं. १३६।३ आर्यभूषण छापसान्यांत रा. अनंत विनायक पटवर्धन यांनी छापिले, व रा. श्रीपाद रामन काटे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधिवास,' मांडुडां घ. नं. १२४/१३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.